

В. В. Федорчак, кандидат наук з державного управління, докторант навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ І ТЕРИТОРІЙ ВІД РИЗИКІВ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Здійснено вдосконалення державної політики у сфері захисту населення і територій від ризиків виникнення надзвичайних ситуацій. Визначено обставини вдосконалення державної політики та сформульовано принципи її вдосконалення у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій. Окреслено заходи державної політики у сфері захисту населення і територій від ризиків виникнення надзвичайних ситуацій. Виділено напрями профілактики надзвичайних ситуацій у межах державної політики у сфері захисту населення і територій від ризиків їх виникнення.

Ключові слова: державна політика; захист населення і територій; ризики; надзвичайні ситуації.

In present conditions the risk management mechanisms focused on decrease in their quantitative values, unfortunately, haven't received widespread introduction from the practical point of view. So, assessment of risks from the quantitative point of view is applied only at the level of certain spheres, in particular when declaring safety of objects which belong to the category of the increased danger. Along with it imperfection of standard and legal, organizational and technical methods of risk management don't give opportunities of achievement of such levels of risks which are established in economically developed countries nowadays.

The questions of public administration of risks of emergencies were investigated by the following scientists nowadays: O. A. Degtyar, O. M. Nepomnyashchy, D. Polkovnichenko, etc. However, insufficiently researched are the questions of modernization of state policy in the sphere of protection of population and territories from emergencies in the context of prevention of their risks.

The improvement of the state policy in the sphere of protection of population and territories from risks of emergencies is carried out in the article. In particular, the circumstances of improvement of state policy in the sphere of protection of population and territories from emergencies are defined. The principles of improvement of state policy in the sphere of protection of population and territories from emergencies are formulated. The actions of the state policy in the sphere of protection of population and territories from risks of emergencies are defined. The directions of prevention of emergencies within state policy in the sphere of protection of population and territories from emergency risks are allocated.

As a result of the study, the following conclusions were obtained:

1. The circumstances of improvement of state policy in the sphere of protection of population and territories from emergencies are defined. In particular, the following ones are allocated among the specified circumstances: global nature of emergencies; a possibility of distribution of consequences of certain emergencies from the territory of Ukraine to the territory of other countries; existence of obligations of Ukraine at the international level concerning prevention of large-scale emergencies; the need of accession of Ukraine to the European network of monitoring of emergencies.

© В. В. Федорчак, 2017

2. *The following principles of improvement of state policy in the sphere of protection of population and territories from emergencies are formulated: the priority of safety of human life and health, the integrated assessment of dangers, the correctness of practical activities, the firmness of ecosystems and the optimization of protection expenses.*

3. *The following actions of the state policy in the sphere of protection of population and territories from risks of emergencies are defined: the analysis and forecasting of risks of emergencies, the formation and support of functioning of system of prevention of emergencies; the introduction of effective mechanisms of prevention of emergencies.*

4. *The directions of prevention of emergencies within state policy in the sphere of protection of population and territories from emergency risks are allocated.*

Key words: *state policy; protection of the population and territories; risks; emergency situations.*

Постановка проблеми. У нинішніх умовах механізми управління ризиками, орієнтовані на зниження їх кількісних значень, на жаль, не отримали широкого впровадження на практиці. Так, оцінка ризиків у кількісному плані застосовується тільки на рівні окремих сфер, а саме в процесі аналізу безпеки функціонування атомних електричних станцій, а також під час декларування безпеки об'єктів, що належать до категорії підвищеної небезпеки. Водночас недосконалість методів управління ризиками нормативно-правового, організаційного й технічного характеру не дають змоги досягти таких рівнів ризиків, які встановлені в країнах із розвинутою економікою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі питанням державного управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій присвятили свої наукові напрацювання такі вчені, як: О. А. Дегтяр, О. М. Непомнящий, Д. Полковниченко та ін.

Проте недостатньо висвітленими залишаються питання модернізації державної політики у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій у контексті запобігання ризикам їх виникнення.

Мета статті – вдосконалення державної політики у сфері захисту населення і територій від ризиків виникнення надзвичайних ситуацій.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій:

- визначити обставини щодо вдосконалення державної політики;
- сформулювати принципи вдосконалення державної політики;
- визначити заходи державної політики;
- виділити напрями профілактики надзвичайних ситуацій.

Виклад основного матеріалу. Об'єднання роботи систем цивільного захисту України й інших держав з метою виконання завдань удосконалення державної політики у сфері захисту населення і територій від ризиків виникнення надзвичайних ситуацій викликано насамперед такими обставинами:

- глобальний характер, який може бути притаманний певним надзвичайним ситуаціям;
- можливість поширення наслідків визначених надзвичайних ситуацій із території України на територію інших країн;
- наявність зобов'язань України на міжнародному рівні щодо недопущення настання та розвитку масштабних надзвичайних ситуацій, а також інформаційної підтримки щодо усунення наслідків надзвичайних ситуацій і забезпечення допомоги у випадках їх настання та розвитку;
- необхідність активізації євроінтеграційних процесів в Україні щодо приєднання до європейської мережі моніторингу надзвичайних ситуацій;
- наявність переваги міжнародного співробітництва у державному управлінні ризиками щодо настання та розвитку надзвичайних ситуацій.

Практична діяльність із забезпечення ефективності державної політики у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій будується на низці таких принципів:

– принцип пріоритету безпеки життя й здоров'я людей, що виражає конституційні права громадян України на захист державою їхнього життя і здоров'я в умовах настання й розвитку надзвичайних ситуацій. Це означає, що жодне рішення не можна вважати прийнятним з економічного або іншого погляду, якщо воно не гарантує належного ступеня безпеки суспільства в цілому й кожної людини окремо [1];

– принцип інтегральної оцінки небезпек. Управління ризиком настання та розвитку надзвичайних ситуацій містить весь сукупний спектр наявних у суспільстві небезпек, і вся інформація про прийняті рішення щодо цих питань має бути загальнодоступною;

– принцип виправданості практичної діяльності. Ніяка практична діяльність, спрямована на реалізацію мети, не може бути виправдана, якщо вигода від неї для суспільства в цілому не перевищує збитку, викликаного наслідками настання та розвитку надзвичайних ситуацій;

– принцип стійкості екосистем. Величина антропогенного впливу має чітко обмежуватися й не перевищувати величин гранично допустимих навантажень на екосистеми;

– принцип оптимізації витрат на захист. Полягає в необхідності створення систем управління безпекою і ризиком, які забезпечували б кожній особистості можливість вести повноцінне життя в суспільстві протягом усієї його середньостатистичної очікуваної тривалості. Склад заходів, якими повинна забезпечуватися безпека населення у випадку настання та розвитку надзвичайних ситуацій: хто, як і якими засобами має з ними боротися, якою мірою і хто несе відповідальність визначаються наявною і нормативно-законодавчою базою країни, що постійно розвивається, та є найважливішим елементом системи запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій [2].

Для забезпечення ефективного державного управління ризиками настання та розвитку надзвичайних ситуацій у межах державної політики у сфері захисту населення і територій від випадків виникнення надзвичайних ситуацій необхідно:

– здійснювати аналіз ризику настання надзвичайних ситуацій та прогнозування їх розвитку як ключову діяльність у контексті запобігання надзвичайним ситуаціям та усунення їх наслідків;

– формувати і підтримувати функціонування системи запобігання випадкам виникнення надзвичайних ситуацій, а також запроваджувати дієві механізми державного управління ризиками настання та розвитку надзвичайних ситуацій;

– забезпечувати надійне функціонування системи ліквідації надзвичайних ситуацій, зокрема здійснювати оперативне реагування на випадки виникнення надзвичайних ситуацій; мати необхідне техніко-технологічне забезпечення проведення робіт аварійно-рятувального характеру; підтримувати першочергове життєзабезпечення, проводити евакуацію та реабілітацію населення, яке постраждало внаслідок настання та розвитку надзвичайної ситуації;

– мати у розпорядженні систему оптимізації підготовки керівного складу органів державного управління, фахівців і населення щодо питань зниження ймовірності ризиків настання та пом'якшення наслідків розвитку надзвичайних ситуацій.

При цьому доцільно вживати такі заходи в межах єдиної державної системи цивільного захисту:

– превентивного характеру (завчасне зниження рівня ризиків настання надзвичайної ситуації та усунення наслідків її розвитку);

– поточні заходи щодо ліквідації надзвичайної ситуації (екстренне реагування), тобто впровадження невідкладних робіт аварійно-рятувального та реабілітаційного характеру, забезпечення відшкодування завданих збитків [3].

Профілактику виникнення надзвичайних ситуацій у межах державної політики у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій пропонується здійснювати як щодо їх недопущення (зниження ризиків їх виникнення), так і щодо зниження рівня втрат і збитків, спричи-

нених ними (зменшення наслідків). Відповідно, профілактика виникнення надзвичайних ситуацій має здійснюватися за такими напрямками:

- моніторинг і прогнозування надзвичайних ситуацій;
- раціональна локалізація продуктивних сил на території країни з урахуванням безпеки її природного та техногенного характерів;
- впровадження превентивних заходів щодо недопущення у можливих межах визначених природних явищ і процесів несприятливого і небезпечного характеру через постійне зменшення їх накопиченого руйнівного потенціалу;
- недопущення випадків виникнення аварій і катастроф техногенного характеру через збільшення рівня технологічної безпеки процесів виробничого характеру та надійності обладнання в експлуатації;
- розробка та впровадження заходів інженерно-технічного характеру, орієнтованих на усунення можливих джерел виникнення надзвичайних ситуацій, зменшення їх наслідків, захист населення і матеріальних засобів;
- підготовка економічних об'єктів і систем життєзабезпечення населення до функціонування в умовах виникнення надзвичайних ситуацій;
- забезпечення безпеки промисловості;
- ліцензування діяльності об'єктів виробництва, що є небезпечними;
- страхування відповідальності за можливу шкоду в процесі експлуатації об'єкта виробництва, що є небезпечним;
- державна експертиза щодо недопущення випадків виникнення надзвичайних ситуацій;
- здійснення нагляду та контролю з боку держави щодо природної та техногенної безпеки;
- надання населенню інформації про потенційні загрози природного та техногенного характеру на території проживання;
- підготовка населення щодо захисту від можливих надзвичайних ситуацій [1; 3].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, у результаті проведення дослідження було отримано такі висновки.

1. Визначено обставини вдосконалення державної політики у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій. Зокрема, до зазначених обставин належать такі: глобальний характер надзвичайних ситуацій; можливість поширення наслідків визначених надзвичайних ситуацій з території України на територію інших країн; наявність зобов'язань України на міжнародному рівні щодо недопущення виникнення масштабних надзвичайних ситуацій; необхідність приєднання України до європейської мережі моніторингу надзвичайних ситуацій.

2. Сформульовано принципи вдосконалення державної політики у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій: пріоритету безпеки життя й здоров'я людей, інтегральної оцінки небезпек, виправданості практичної діяльності, стійкості екосистем та оптимізації витрат на її захист.

3. Визначено заходи державної політики у сфері захисту населення і територій від ризиків виникнення надзвичайних ситуацій: аналіз і прогнозування ризиків виникнення надзвичайних ситуацій, формування та підтримка функціонування системи запобігання виникненню надзвичайних ситуацій; запровадження дієвих механізмів запобігання надзвичайних ситуацій.

4. Виділено напрями профілактики надзвичайних ситуацій у межах державної політики у сфері захисту населення і територій від ризиків їх виникнення: недопущення випадків виникнення аварій і катастроф техногенного характеру; здійснення державного нагляду та контролю щодо природної і техногенної безпеки; підготовка економічних об'єктів і систем життєзабезпечення населення до функціонування в умовах виникнення надзвичайних ситуацій тощо.

Список використаних джерел:

1. Дегтяр О. А. Напрями удосконалення засобів управління соціальним ризиком / О. А. Дегтяр, О. М. Непомнящий // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія “Державне управління”. – 2017. – Вип. 1 (6). – С. 1–9.
2. Полковниченко Д. Державна політика у сфері попередження надзвичайних ситуацій на основі концепції ризиків [Електронний ресурс] / Д. Полковниченко // Теорія та практика державного управління. – 2013. – № 4. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2013-4/doc/3.pdf>
3. Кравців С. Я. Ризик-орієнтований підхід у державному регулюванні у сфері техногенної та пожежної безпеки / С. Я. Кравців, О. М. Соболь, А. Г. Коссе // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія “Державне управління”. – 2017. – Вип. 1 (6). – С. 336–341.

УДК 338.436:338.242.4

В. В. Черкаска, кандидат наук з державного управління, докторант Міжрегіональної академії управління персоналом

**ВПЛИВ МЕТОДІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РИНКОВИХ МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ
АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ**

Розкрито вплив адміністративних та економічних методів державного регулювання на ефективність розвитку аграрного сектора економіки. На основі аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду визначено, що надмірно інтенсивне використання економічних методів управління послаблює ефективність ринкових механізмів і здатне завдати економіці не меншої шкоди, ніж захоплення адміністративними методами.

Ключові слова: методи державного регулювання; непрямий регулятор; державні органи; податкова ставка; податкові пільги; соціальна орієнтованість оподаткування; преференції; структурні диспропорції.

The article deals with the influence of administrative and economic methods of state regulation on the efficiency of the agrarian sector development of the economy. On the basis of the analysis of domestic and foreign experience, it has been determined that excessively intensive use of economic management methods weakens the efficiency of market mechanisms and can cause the economy no less harm than admiration by administrative methods.

The purpose of the article is to study the mechanisms of state regulation of the development of the agrarian sector of the economy based on the accumulated theoretical knowledge, taking into account practical foreign and domestic experience.

The study of the influence of administrative and economic methods of state regulation of the agrarian sector of the economy makes it possible to conclude that excessively intensive use of economic methods of management weakens the efficiency of market mechanisms and can cause the economy no less damage than seizure of administrative methods. Thus, the desire to reduce the

© В. В. Черкаска, 2017